Q. D. B. V.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE REGIO AC DOMINO,

DN. FRIDERICO AVGVSTO,

ELECT. SAXON. HAERERE,

DISSERTATIONEM INAVGVRALEM

DE CARDIALGIA,

PRAESIDE

DN. PAVLO GOTTFR. SPERLING,

MED. DOCT. ANATOM. ATQVE BOTAN. PROF. PVBL. CELEBERRIMO, ET PRINCIPIS SERVESTANI ARCHIATRO GRAVISSIMO,

PRO LICENTIA

SVMMOS IN ARTE MEDICA HONORES RITE CONSEQVENDI,

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

IOH. FRIDERICVS ZEHNER,

PRACTICVS HALLENSIS,

A. D. XI. IVL. MDCCIV.

HORIS ANTE ET POST MERIDIEM CONSVETIS.

VITEMBERGAE, LITERIS CHRISTIANI GERDESII.

PRAEFATIO.

Entriculus, qui ciborum confectionem adiuvat, et continuat, ſanitatis pariter atque morborum limen eſt, ex quo, tanquam perenni fonte, dimanat, quicquid integritati partium, et conſervandæ ſanitati ſufficit. Cum enim ille nutritionis, ſine qua omnes corporis partes vacillant, rudimenta ponat, fiat neceſſe eſt, ut, ſi ſuo is fungatur officio, reliqua membra, quod ſuarum eſt partium, etiam promte et expedite agant, ac valetudo noſtra bene habeat. Simul ac vero ventriculus levisſima afficitur iniuria, et muneribus ſuis deeſſe incipit, omnes in homine actiones languent, earundemque inſtrumenta ſuccumbunt, et quaſi contriſtantur. Interdum quoque ab aliis partibus propter mutuum cum variis organis commercium,

in conſenſum abripitur, et in oeconomia animali gravisſimas turbas et ſeditiones concitat, quae cum valetudini fraudi ſunt, tum non raro perniciem interitumque accelerant, interdum vero a multis malis hominem vindicant. Videmus enim ſæpius, varias corporis partes, dum ad moleſtiam aliquam propulſandam inſurgunt, ſimul ſtomachum in enormes ciere vomitiones, quibus corpus reliquum plerumque gravisſime affligitur, aliquando vero ab hoſtium aliorum inſultu incolume præſtatur. Adeo ſapientisſimi Numinis providentia cautum eſt, ut vitæ ſalutisque turbatores in ipſo veluti arcis limine nonnunquam opprimantur, &, qua data via, prorſus expellantur. Quod niſi mature, ſeu a natura, ſeu arte, peragatur, periculoſisſimi inde naſcuntur morbi, qui tanto ſæpe impetu reliqua membra infeſtant, ac divexant, ut vitam cum morte commutare homines cogantur. Hoc prae aliis nos docet *Hel-*

mon-

montius, Tract. A sede animae ad morbos: Occurrunt nimirum, scribit, *diversi morbi, qui suam originem centraliter e stomacho desumunt, quorum ortus atque remedium infausto hactenus omine ignorantur. Sunt namque in concavo stomachi acidum, amarum, salsum, nidorosum, seu putridum, virulentum, insipidum etc. quae suscepta in numerum vitalium, statim quoque putrent, imo si mora accesserit, cadaverosa evadunt.* Quodsi igitur ex stomacho tot mala et calamitates scaturiant, quae valetudinem ipsamque vitam subinde evertunt, negotium ab instituto non alienum me suscepturum esse putavi, si prætermissis aliis, iisque fere innumeris morbis, e ventriculo ortum sumentibus, loco speciminis inauguralis eum ventriculi affectum proponerem, qui Cardialgia dicitur, atque ab orificio illius sinistro, quod Graeci στόμαχον καὶ καρδίαν vocant, nomen habet, quod illum affectum huic præcipue

ori-

orificio ventriculi imputabant, et eadem fere ſymptomata, quae cor ipſum affectum ſequuntur, non raro eundem comitari deprehendebant. Nam hic affectus, quia crebro admodum occurrit, et magnas tam aegro, quam Medico moleſtias atque ſolicitudines parit, accuratam prae aliis conſiderationem meretur. Deus autem Optimus Maximus hunc laborem fortunet, ut exinde in illum gloria, atque in aegrotantes multa commoda redundent.

Th. I.

RECte vero Cardialgia (ut ſtatim a definitione exordiar, quo intelligatur, qualis ſit morbus, de quo diſputetur) dicitur dolor ventriculi, et quidem potiſſimum illius orificiorum valde ſenſibilium, plerumque cum magna circa praecordia anguſtia et anxietate, ac ſubinde quodam ſuffocationis metu et periculo coniunctus, quem deinde languor corporis ac virium diminutio, nec raro animi deliquia, aliaque mala ſequuntur, a roſione et vellicatione fibrarum nervearum ventriculi, vel eiusdem orificiorum, quorum quippe modo hoc, modo illud, aliquando vero utrumque ſimul, ita afficitur, ut totus etiam ventriculus compatiatur.

Th.

Th. II.

Qui enim hoc laborant malo, hi quodam tristi doloris ſenſu afficiuntur in illa ventris infimi, ſive abdominis regione, quae a medio hypochondriorum ſpatio, ſub cartilagine mucronata, per hypochondrium ſiniſtrum protenditur. Isque dolor vel ſub ſcrobiculo cordis perſentitur, vel magis ad dorſum inclinat, aut ad hypochondrium vergit ſiniſtrum, interdum vero univerſam epigaſtrii, et illius, quod modo dictum eſt, hypochondrii regionem, qua ventriculus continetur, occupat, nec raro partes quoque vicinas, corque ipſum in conſenſum trahit, et vel in uno loco fixam habet ſedem, vel vagus eſt, et modo interius ſaltem percipitur, modo ad levisſimum tactum augetur, et quandoque tumorem quendam in epigaſtrio coniunctum habet, interdum vero ſine tumore variis modis affligit. Nam modo dolor iſte mitior, modo vehementior eſt, tendens, gravans, comprimens, rodens, pungens, lacinans, et quodam nunc ardoris, nunc frigoris ſenſu moleſtus. Aliquando tantam infert anxietatem, ut eam ſatis exprimere aegrotantes neſciant, ſed locum ſaltem affectum cum inquietudine gemituque commonſtrent, et de insigni praecordiorum anguſtia ac compresſione, imminentique aliquando ſuffocationis periculo conquerantur. Quo rerum ſtatu ſubinde pulſus quaedam anomaliae in corde et arteriis fiunt, et vires valde oblangvent, ac totum corpus ita fatiſcit, ut neque manus, neque pedes prae languore ſuum faciant

ciant officium, vultus palleat, interdum etiam multo ſudore diffluat, et tandem animi deliquia incidant. Imo ſolet idem dolor plura quoque alia ſymptomata, ac praeſertim vomitiones, ſingultus et vertigines, coniuncta habere, et in quibusdam aegrotis diu durare et continuus eſſe, in aliis vero intermittere, et per intervalla, modo longiora, modo breviora, et temporibus ſtatis ac certis, vel incertis redire.

Th. III.

Haec ſi recte conſiderentur, clare conſtabit, partem affectam in cardialgia eſſe ventriculum, qui quippe in ea corporis regione, ubi dolor affligit, ſitus, ſenſu pollet exquiſitisſimo, propter ſtructuram ſuam ſingularem, ac praecipue nervorum, quibus gaudet, multitudinem. Quodſi enim fabricam eius ſpectemus, ex tribus, vel potius quatuor tunicis artificioſisſime coagmentatus eſt, quarum exterior membranacea eſt, et totam ventriculi ſubſtantiam obtegit. Secunda vero muſculoſa eſt, et fibris conſtat duplicis ordinis, aliis nimirum exterioribus, circuli in modum ventriculum incingentibus, aliis interioribus, oblique excurrentibus, ut ventriculus ſecundum omnes partes contrahi posſit. In hac praeterea tunica inſignes fibrarum carnearum plexus, tam in orificio ſiniſtro, quam dextro deprehenduntur, qui apte et concinne inter ſe innexi et irretiti, utraque orificia egregie muniunt, et quaſi obvallant, ac in illorum conſtrictione mutuam ſibi invicem operam praeſtant. Haec membrana

brana quemadmodum ventriculo motum, ita tertia, nervea dicta, eidem sensum largitur, fibris varii generis contexta, quam vascula sanguinea ad substratas glandulas denso agmine perreptant, ut in illis lympha, solvendis cibis destinata, secernatur, et in cavitatem intestinorum corrivetur. Hanc autem alia propter innumerabiles, ex quibus constat, villos, instar elegantissimi retis contextos, crusta villosa nuncupata, obtegit, et adversus partes acres et irritantes defendit, ne eam vellicent, et exstimulent, ac gravia symptomata concitent. Veteres pro materia quadam mucosa et glutinosa eandem habuerunt, sed falso; nam contextus quidam est vasculosus, sub quo latent innumerabiles minimae glandulae, ex quibus humores stillant, qui ciborum solutionem adiuvare solent. Atque hae glandulae lympham suam ab arteriis hauriunt, quas ventriculus a ramis arteriae coeliacae, tam dextro, quam sinistro, una cum venis copiosissimas possidet, ut eo melius muneri suo praeesse possit.

Th. IV.

Neque vero minus ventriculus insigni nervorum multitudine gaudet, tam a pari octavo, sive vago, quam plexibus abdominis prognatorum. Illorum uterque truncus, sparsis propaginibus quibusdam in cor, pulmones, partesque quasdam alias, iuxta oesophagi latera deorsum progrediens, duos constituit ramos, interiorem, et exteriorem, quorum ille iuxta externam sinistri orificii partem in-

 cedit,

cedit, et fundum ventriculi ambit; hic vero ſupernam illius partem perambulat, et utrique demum mutuo inter ſe implexi et colligati, plexum nerveum inſignem in utroque orificio, potisſimum vero ſiniſtro, pariunt, et cum his, tum toti ventriculo exquiſitisſimum ſenſum conciliant.

Th. V.

Cum ergo ventriculus tanta nervorum copia ſit ornatus, et tunica eius nervea, vaſa ſanguinea, denſisſima ſerie eandem perreptantia, ſuffulciens, ad ſenſum tactus exactisſimum faciat, id quidem facile intelligitur, dolorem in Cardialgia non in ſiniſtro tantum illius orificio, ut voluerunt veteres, ſed etiam in dextro, ſive pyloro, & toto quodammodo ventriculo conſiſtere poſſe. Id enim ex variis ſignis, ac praeſertim ex ſitu doloris cognoſcitur, qui in quibusdam ſub mucronata ſterni cartilagine, in fovea cordis, ut appellant, percipitur, in aliis vero circa dorſum ſe magis prodit, aliquando etiam in tota ventriculi regione ſe manifeſtat, atque ab aliis ventriculi affectibus nullo negotio diſtingui poteſt. Vt proinde minus facere posſim cum celeberrimo Anatomico, *Joh. Veslingio*, quando Cardialgiam ſiniſtro ventriculi orificio fruſtra imputari opinatur, et ita ſcribit in *Syntagm. Anatom. cap. 3. pag. 27. Atque hoc quidem* (orificium dextrum, ſeu inferius) *medio hypochondriorum ſpatio, quo loco in dorſum nonnihil ſinuata mucronata pectoris cartialgo, cavum pectori anterius ſubiicit, quod foveam*

cordis

cordis vulgus nuncupat. Hic frequentes ventriculi dolores occurrunt, quos superiori eius orificio, sive stomacho frustra imputamus. Oriuntur illi ab acribus, corruptisque vel cibis, vel excrementis circa pylori angustias obhaerentibus, aut e cysti fellea huc proiectis. Quibus non exiguam molestiarum partem addunt pancreatis propius pyloro coniuncti variae affectiones, nec non mucronatae sterni cartilaginis vitia, sive introrsum mucronem detorqueat, sive extrorsum eundem protollat.

Th. VI.

Causa proxima est rosio et vellicatio, sive irritatio, tunicas ventriculi, inprimisque nerveam, ita impetens et lacessens, ut inde spasmi illius visceris et dolores varii oriantur. Prout enim irritatio illa variat, et fortior est, vel debilior, atque hanc vel illam ventriculi partem impetit, etiam dolores magis vel minus vehementes et atroces fiunt. Hique vel anterius, et iuxta scrobiculum cordis consistunt, ubi pylorus affligitur, vel magis ad dorsum et spinam, ubi orificium sinistrum diaphragma perforat, divexant, si orificium illud causam mali foveat, vel hypochondrium inprimis sinistrum, quorsum fundus ventriculi protenditur, male afficiunt, si ille stimulum inhaerentem sibi habeat. Aliquando etiam malum latius evagatur, et non tantum totam ventriculi regionem occupat, sed etiam partes vicinas, ac praesertim gulam, diaphragma, et hypochondrium quoque dextrum in consensum trahit: Vnde insignes hypochondrio-

rum tensiones, singultus, spirandi difficultates, vomitus, variae appetitus et chylificationis laesiones, malaque alia proficiscuntur. Neque raro eidem molestiae cor consentit, et quandam pulsus anomaliam, ac corporis totius angores parit, qui eo maiora capiunt incrementa, quo acutiores sunt dolores, et quies somnusque rarior, ac appetitus magis magisque violatur et prosternitur. Hinc enim succi nutritii deficere, ac membra tabe laborare incipiunt, ac vires magis infringuntur, pallorque faciem invadit, atque tremores artuum sequuntur. Cum enim tam per glandulas et poros cutis, quam excretoria alia, magnam quotidie humorum copiam e corpore amittamus, fieri aliter non potest, quin machina corporea, si nulla illorum instauratio contingat, tandem fatiscat, et languere ac viribus destitui incipiat. Ex sanguine enim partes nutrimentum hauriunt, qui si bonus est et integer, ac succis alibilibus refertus, recte corpus alitur, et vires sibi constant, quae tamen facile deficiunt, sanguine in vappam abeunte, et suo alimento privato, vel alio modo vitiato et corrupto. Subinde quoque ventriculus subvertitur, et assumta reiiciuntur, quatenus irritatus ventriculus, spasmodicas contractiones concipit, et coarctato inprimis fundo orificium versus sinistrum, qua data via contenta per gulam expellit. Adest etiam anxietas praecordiorum, a tensione ventriculi, et quia partes eius nerveae, et musculosae, ac praesertim orificia acriter stimulata, in spasmos abeunt, et in partem

so-

ſocietatis praeter diaphragma, tam ramulos nervorum, in cor ſparſorum, quam pneumonicos, et alios aſciſcunt, qui illas partes criſpando et conſtringendo, coarctant partim organa ſpiritalia, difficilemque ſpiritum pariunt, partim motum cordis pervertunt et ſufflaminant, indeque animi deliquia et ſuffocationis periculum inducunt. Vt de ſymptomatibus aliis nihil commemorem, quae quippe cuncta ab eadem cauſa proficiſcuntur, ac facili negotio explicari poſſunt.

Th. VII.

Iſta vero roſio atque irritatio ventriculi a cauſis modo internis, modo externis proficiſcitur. Ad has cibi inprimis et potus, cum quantitate, tum qualitate, motuque moleſti, ut et medicamenta inconvenientia, tam evacuantia, quam alterantia, ut de nimio balſami ſulphuris uſu obſervavit *D. Kölichen* apud *Bonetum Med. Sept. coll. p. 1. libr. 3. cap. 4.* nec non venena ex arſenico, mercurio ſublimato &c. aliaque improvide aſſumta, uti ſunt lapilli, aciculae, corium, aliaeque res duriores, vel ipſa animalia viva intus admiſſa, pertinent. His enim cauſis omnibus ventriculum miſere torqueri et angi poſſe, obſervationes quotidianae docent, et notius eſt, quam ut exponi debeat. Ac ſaepe quidem res forinſecus ad ventriculum delatae diu ſatis in ventriculo haerent, et graves continuosque illius dolores pariunt, non ceſſantes ante, quam res ipſae

improvide admissae eiectae fuerint. Cuius rei notabile exemplum legimus apud *Guil. Fabricium Hildanum obs. 33. cent. 4.* de matrona quadam, quae, cum ultra annos duos de dolore ventriculi conquesta fuisset, nec ullis remediis, ventriculum roborantibus, aut per inferiora purgantibus, sanari potuisset: tandemque ex consilio Medici cuiusdam vomitorium accepisset, frustum corii lardi fumo exsiccati, quod ante duos annos inopinanter cum difficultate tamen diglutierat, maxima cum admiratione adstantium evomuit, et brevi plenissime convaluit. De cardialgia a frusto tendinis bovilli notatu etiam dignam observationem annotatam reliquit *Henricus Smetius Miscell. Medic. lib. 10.* Quantamque vim in producendo eodem malo vermes habeant, inter alios expertus est rusticus ille apud laudatum *Bonetum loc. cit.* qui operi suo intentus, subito in cardialgiam incidit, qua tamen superveniente mox vomitu, et reiectis 200. vermibus lanuginosis, viventibusque, liberatus, diu incolumis vixit.

Th. VIII.

Ex causis internis sunt humores vitiosi, in ventriculo geniti, vel ad eundem ex intestinis, aut aliis partibus lege circulationis missi; quas ob causas multis morbis aliis, ac inprimis febribus, cum intermittentibus, tum continuis, ac praesertim malignis, affectibus item hypochondriacis, atque hysteri-

ſtericis, vomitionibus, cholerae, dyſenteriae, alvique obſtructioni, familiares admodum cardialgiae eſſe ſolent, cuius quippe effectrix prava humorum acrium, acidorum, nidoroſorum, et viſcidorum colluvies plerumque exiſtit, et magnas cum in ipſo ventriculo, tum toto corpore tragoedias excitat. Eodem referendi flatus, qui ſtomacho incluſi, cum acrimonia varia, tum vi elaſtica, idem genus mali saepisſime inferunt. Neque raro illud pariunt ſcirrhi, inflammationes, abſceſſus et ulcera, cum ventriculi, tum partium adiacentium, praecipue omenti, pancreatis, lienis et hepatis. Quemadmodum ea, quae poſt mortem in ſectis hoc malo defunctorum cadaveribus reperta fuerunt, teſtantur. Ita *Lazarus Riverius* in aurifabro quodam Monspelienſi cardialgiam acerbisſimam, eamque continuam, obſervavit, qua etiam ad ſummam maciem, et ipſam tandem mortem deductus fuit: In cuius corpore disſecto ingens ſcirrhus inventus eſt, totum pancreas et partem meſenterii occupans, ac pylorum extremamque ventriculi partem, pyloro continuam, attingens. *Cap. 1. obſerv. 90.* Sic etiam apud *Bonetum loc. cit.* lien maxime corruptus, et carcinomate exeſus, eiusdem mali auctor deprehenſus fuit. Nec raro hepatis lobus, ventriculo incumbens, et inflammatione, vel alia labe infectus, idem malum peperit, ſano et inſonte exiſtente ventriculo. Saepius autem ipſo in ventriculo inflammationes, abſceſſus et tubercula extitere, quae cardialgiam produxerunt, de quibus conf. *Fortis cent.*

2. Con-

2. Consult. 6. Zacutus Lusitanus prax. admir. lib. 3. Obs. 23. Fonseca Tom. I. cons.

Th. IX.

De motibus animi et corporis minus convenientibus non est, quod multa in medium afferamus, cum notum satis sit, quantam illi vim ac potestatem habeant, in alterandis et corrumpendis succis corporis, vel movendis iisdem, ut varios in partibus variis dolores, et hunc praecipue, de quo agimus, in ventriculo pariant. Qua ratione cardialgiam ex tristitia et moerore animi obortam commemorant *Platerus lib. 2. observ. Rondeletius in Pr. et Bonetus loc. cit.* Vt de ira, et terrore, atque aliis animi ac corporis commotionibus nihil addam, de quibus plura exempla apud scriptores Medicos occurrunt, qui huic rei fidem faciunt, et rem per se claram illustrant, et confirmant. Illud tamen hic non est praetermittendum, a depressa quoque prolapsaque cartilagine mucronata aliquando cardialgiam oriri. Quemadmodum id laudatus *Veslingius* l. c. et *Guilielmus Piso de Med. Brasil. L. II. c. 6.* aliique annotarunt.

Th. X.

Neque vero opus esse putamus, ut de Signis Diagnosticis cardialgiae multa hic tradamus, cum ea supra in historia satis a nobis sint adducta. Neque

que etiam posſibile eſt, ut in genere hic omnia cauſarum ſigna diſtincte proponantur, cum, ut in antecedentibus oſtendimus, variae admodum et diverſae eiusdem mali cauſae eſſe ſoleant. Oportet igitur Medicum non ſolum diligenter inquirere in cauſas procatarcticas, ſed etiam varias circumſtantias, ac praeſertim naturam et conſtitutionem aegri, affectusque omnes, cum antecedentes, tum praeſentes, quibus cardialgiae coniungi ſolent, ac demum excreta quoque, ſive ſint flatus, ſive humores, diligenter obſervare. Sic enim, etiamſi initio nulla adſit manifeſta cauſa, indagando ulterius pervenire tandem ad veram cauſam poterit.

Th. XI.

De Prognoſi vero notari intereſt, cardialgiam pro varietate graduum doloris, et cauſarum, ac coniunctorum ſymptomatum, magis vel minus periculoſam eſſe. Saepe ſupervenientes ructus, vel vomitus, eandem facile ſolvunt. Sed ubi ita laborantes neque vomunt, neque flatus reddunt, ſed anxie ſemet huc illuc iactant, atque exquiſitos dolores habent, illi ancipiti premuntur periculo. Quorſum reſpiciens *Hippocrates in Coac. Praenot. IV.* ſcribit: *Qui anxie ſe iactantes exacerbantur citra vomitum, male habent.* Peiore autem in loco res aegrotantium locatæ ſunt, ſi febris iuncta eſt cardialgiae, ut idem annotavit Senex divinus *S. IV. Aph. 65. In febribus ſi circa ventrem aeſtus et ſtomachi morſus,*

malum. Quod de febribus inprimis acutis et malignis intelligendum eſt, quibus ob impactos ventriculo acres et virulentos humores, vel eius inflammationes, cardialgiae frequentes accidunt, quae ſi ſingultus et animi deliquia, ac partium extremarum frigus accedant, exitioſae eſſe ſolent.

Th. XII.

In Curatione cardialgiae cauſarum, eandem inducentium, ratio habenda, omneque ſtudium adhibendum eſt, ut urgens inprimis dolor, quamprimum fieri poteſt, tollatur. Ac primo quidem ſi a rebus aſſumtis, vel collectis in ventriculo cruditatibus, malum pendeat, nihilque impediat, praemiſſis, ſi opus fuerit, praeparantibus, emeticis convenientibus educendum eſt, quicquid ventriculum divexat. Ita *Platerus*, reddita per vomitum materia, cardialgiam, quae diu afflixerat, ſanavit. *Obſ. LII. p. 438.* Sic etiam *Hildanus*, ut ſupra commemoravimus, mulierem, quae per duos annos, et quod excurrit, hoc morbo laboravit, cum nullis aliis remediis ſanari potuiſſet, propinato emetico ſanitati reſtituit, quo fruſtum corii fumo exſiccati, quod ante duos annos improvide deglutierat, evomuit. Quibus etiam conſentit *Rulandus*, qui multos hoc malo detentos, cognita prius cauſa, vomitione in priſtinum reſttuit. *Cent. IV. Curat. 50.* Et *Hippocrates* aſſenſu ſuo idem comprobat: *Eum*, inquiens, *qui non*

fe-

febricitat, cibi fastidium, morsus oris ventriculi, vertigo et oris amaritudo, purgatione indigere per superiora indicant. S. IV. Aph. 17.

Th. XIII.

Ita quidem se res habet cum vomitu, ubi cardialgia sine febri affligit. Sin adsit febris, praesertim maligna, et inflammatio ac erysipelas ventriculum occupet, prorsus a vomitu abstinere debemus; hic enim dolorem exasperabit, mortemque inferet. Quo casu magis expedit humorum acrimoniam et impetum temperare, quam evacuationem per os instituere. Quod si tamen febris cardialgiam sine inflammatione comitetur, eaque ab humoribus ventriculi cavum occupantibus existat, et vires sufficiant, et nihil sit, quod hoc evacuandi genus prohibeat, per remedia mitia et congrua vomitu expellenda est materia molesta. Sic enim etiam experientia compertum est, a spontaneis vomitionibus magnum levamentum in hoc malo detentos redundasse, malumque ipsum non raro penitus solutum fuisse. Ita hausta quoque venena, arsenicum, mercurius sublimatus, et similia, ut et medicamenta acria, quamdiu in ventriculo substiterint, vomitione egeri poterunt: Sed ea ope diluentium, pingvium et oleosorum, quae spicula irritantia et erodentia involvunt, inviscant, et impediunt, quo minus amplius stimulare possint, magna copia potorum, est procuranda, quibus commode

 ab-

abſorbentia et temperantia, ex cryſtallo mont. oleo tartari per deliquium, et eius generis alia permiſcentur. Aliquando etiam conducet per alvum medicamentis laxantibus et clyſmis mineram mali ſubduci, ſi nempe inteſtina crudis corruptisque humoribus ſcateant, et halitus ad ſtomachum mittant.

Th. XIV.

Plurimum autem medicamenta alterantia et abſorbentia conferunt, ſi pravi ſucci ventriculum occupant, quo vel facilius educi iidem, ſi opus fuerit, vel ita immutari et corrigi posſint, ut ventriculum amplius infeſtare nequeant. Sed quia ſucci illi non unius eſſe indolis ſolent, convenientia quibusvis remedia conquirenda erunt. Nam alia humores ſalſi, alia acidi, alia nidoroſi, alia tenaces, compacti et viſcidi, alia alii requirunt. Vt plurimum proficui erunt pulveres ex cornu cervi, ebore, dente equi marini, unicornu mar. et fosſili, coralliis, lapid. cancror. matre perlar. cryſtallo, conchis praep. osſibus ſepiae, ſuccino, terra ſigill. bolo Armen. creta, antimon. diaph. ſimpl. et martiali, bezoard. minerali, martiali, antihect. Poterii, et cinnabari nativa, vel antimonii. Saepe etiam conducent ſalia acria, ſive alcalia, et ſalſa, fixa et volatilia, ſimplicia, et oleoſa, ut et amara, aromatica, diſcutientia, carminativa, ac praeſertim caſtoreata, et aliquando etiam etiam acida, inprimis temperata

ta ac dulcia reddita. Si haec minus suffecerint, interdum adeundi fontes medicati, thermae, vel acidulae.

Th. XV.

Ex eorundem remediorum classe peti possunt subsidia, si ventriculus a flatibus doleat, modo materia, quae ipsos fovet, praeparetur et evacuetur, ac deinde illi nunc mitioribus, nunc valentioribus, discutiantur, nec, ubi copia flatuum et impetus ventriculum distendit, viscerumque adest fervor, remediis calidioribus et volatilibus largius exhibitis vis eorum malique ipsius augeatur. Id vero felicius avertet et curabit, qui medimentis anodynis, ac praesertim opiatis, recte uti, eademque cum aliis utilibus remediis commiscere norit. Quod si dolor exasperetur, nullasque det inducias, sed gravius aegrotantem divexet, unam fere illorum opem implorare cogimur. Et quantum levamenti sola aliquando theriaca, vel laudanum opiatum, aut hystericum, siccum, vel liquidum, convenientibus aliis additum, afferre soleat, in vulgus notum est.

Th. XVI.

Ceterum accurata omnium reliquarum caussarum, et morborum, quibus cardialgia excitatur, vel fovetur, ratio habenda, ut recte curentur. Iis quippe penitus ablatis, haec quoque facile cedet,

 sae-

ſaepe autem cum iisdem perſeverabit, et magis confirmabitur. Quodſi enim ea a vermibus ortum ducat, haerentibus in ſtomacho, eumque rodentibus et vellicantibus, unde exquiſitisſimi dolores naſci ſolent, vermes primum, quoad id fieri poterit, necandi, amaris, mercurialibus et anthelminticis aliis, et deinde per vomitum, vel ſeceſſum, exturbandi ſunt, ne computrefacti, damna valetudini inferant, et alia periculoſa mala procreent. In cardialgia a devoratis vitri fragmentis commendant *Keckermannus* et *Helidaeus* pulmentum ex frumento Saracenico et terebinthina confectum. Conducit etiam terebinthina ſola, ut et pulpa ex milio et oryza, eaque ſpiſſa, et ſine potu ſumta. Si a cartilaginis ſterni mucrone depreſſo, introque verſo, malum pendeat, cucurbitula conducet, apte cum multa flamma loco depreſſo impoſita, ut retro extrorſumque ductus mucro ad ſitum priſtinum et naturalem redeat, et premere ſtomachum atque laceſſere amplius nequeat. Ita porro, ſi ulcus ventriculum occupet, illud recte abſtergendum, et deinde conſolidandum eſt. In inflammatione ventriculi utilis perquam erit venae ſectio. Quumque febres malignas comitatur cardialgia, ſi minus emeticis tolli posſit, abſorbentibus, diaphoreticis, bezoardicis et alexipharmacis tollitur. Quae vero organicis vicinarum partium vitiis fovetur, aegrius poterit ſanari.

Th. XVII.

In omni denique caſu Topica convenient, praecipue diſcutientia atque anodyna, quae cum et ſtimulum ſiſtant, et loco moveant, ac diſpellant, et fibras tenſas ac convulſas relaxent, porosque ac vias aperiant, et motum humorum ac circulum vitalem promoveant, plurimum allevare ſolent. Sed recta etiam victus vivendique ratio adhibenda, ſi cito et feliciter malo defungi velimus.

S. D. G.

